

Etelä-Savon kauppakamari
Hallitus / Koulutusvaliokunta

KOULUTUKSEEN KOHDISTUVAT LEIKKAUKSET VIEVÄT TOIMINTAEDELLYTYKSIÄ NOPEAMMIN KUIN REFORMITYÖLLÄ EHDITÄÄN KOMPENSOIDA

Etelä-Savon kauppakamarin hallitus ja koulutusvaliokunta ovat huolestuneita maakunnan koulutuspalveluihin kohdentuvista leikkauksista ja niiden vaikutuksista. Nyt nähtävissä olevat vaikutukset heijastuvat jo koulutuksen järjestämisen edellytyksiin ja laatuun. Maakunnan elinkeinoelämän ja työvoiman kannalta on aivan välttämätöntä, että kaikkien koulutusasteiden ja järjestämismuotojen toimintaedellytykset pysyvät laadukkaina myös reformien jälkeen. Kauppakamari haluaa kiinnittää päättäjien huomion siihen, että sopeuttamiselle varataan aikaa, käydään vuoropuhelua kentän kanssa ja otetaan huomioon sen asiantuntemus.

Kauppakamari toteaa myös, että rakenteita ja toimintaprosesseja pitää uudistaa, mutta sen tulee olla hyvin suunniteltua ja hallittua. Kauppakamari kannustaa kaikkia koulutuksen järjestäjiä uudistamaan omia rakenteita ja prosesseja pystyäkseen kohtaamaan edessä olevat haasteet. Kumppanuuksien ja yhteistyön rakentaminen erityisesti työelämän kanssa on ollut aina hyvä keino edistää muutosta. Toisaalta koulutuksen järjestäjien pitää itse tunnistaa, millaisilla järjestelyillä muutokset ovat mahdollisia. Toisilta oppiminen on myös hyvä keino, koska hyviä käytäntöjä on ja niitä kannattaa hyödyntää.

Kauppakamarin koulutusvaliokunnan toimesta on koottu yhteen muutamia asiantuntijoiden esille nostamia perusopetuksen, ammatillisen, lukio- ja ammattikorkeakoulutuksen sekä yliopistokoulutuksen mittavia haasteita. Nämä on kohdattava ja osattava hoitaa maakunnan kasvun ja kehityksen kannalta suotuisasti. Etelä-Savon kauppakamari kannattaa kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla voidaan luoda taloudellisen toiminnan ja kasvun edellytyksiä maakuntaan ja laajemmin myös koko maahan.

Etelä-Savon kauppakamari esittää jäljempänä selostettuun katsaukseen perustuen, että maakunnan koulutusinstituutioiden näkemykset otetaan vakavasti huomioon, ja elinkeinoelämän sekä yksilöiden koulutusmahdollisuudet ja toimintaedellytykset turvataan tulevaisuudessa. Maakunnan erityispiirteet pienenevien ikäluokkien, työmarkkinoilla tarvittavan osaamisen ja väestön koulutustason suhteen edellyttävät, että koulutukseen kohdentuvia leikkauksia jaetaan pidemmälle aikavälille, jolloin sopeutustyölle jää riittävästi aikaa. Koulutuksen laadun varmistaminen ja hallinta eivät voi edetä ja kehittyä rinnan leikkauspäätösten kanssa. Siinä missä leikkaukset purevat heti, kehitysvaikutukset näkyvät hitaasti ja viiveellä.

Kauppakamarin hallitus esittää myös, että nyt meneillään olevien säästöjen ja leikkausten todellisia vaikutuksia arvioidaan kansallisesti objektiivisin menetelmin eri koulutusinstituutioiden osalta erikseen, jotta sopeuttavat toimet osataan kohdentaa oikein ja vaikuttavasti. On tärkeää tiedostaa, että hyvinvointiyhteiskunnan keskeisintä kansallista voimavaraa voidaan tässä muutoksessa myös tukea ja vahvistaa sen sijaan että sen asemaa kansallisena vahvuutena myös kansainvälisessä vertailussa vaarannettaisiin.

Perusopetus

Kahdessa viimeisessä hallitusohjelmassa on kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen osoitettu yli 2 mrd. euron säästötavoitteet. Perusopetuksen puolella eniten keskustelua on herättänyt opetus- ja kulttuuriministeriön suurten avustusten radikaalit leikkaukset, esim. luovutaan ryhmäkokojen pienentämiseen myönnettävästä avustuksesta. Muista yleissivistävän koulutuksen laadun parantamiseen myönnettävistä avustuksista luopuminen vähentää koulutuksenjärjestäjän laatutyötä (esim. laadun kehittäminen, kerhotoiminta, oppimisympäristöt ym.). Kunnilla ei ole mahdollisuutta osoittaa vastaavaa resurssia perusrahoituksestaan.

On myös muistettava, että perusopetuksessa uuden opetussuunnitelman aiheuttama oppimateriaalien uudistaminen ja sähköinen oppimisympäristö edellyttävät lisäresurssia opetukseen. Kun yleinen taloudellinen niukkuus johtaa edelleen siihen, että tehostamista (kustannukset) varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella tulee tehdä. Tämä tarkoittaa, että palveluverkkoja on edelleen tiivistettävä, pieniä yksiköitä on lakkautettava ja yhdistettävä suurempiin yksiköihin, ja päällekkäisyydet esim. hallinnosta on poistettava. Toisella asteella tämä tarkoittaa kuntarajat ylittävän yhteistyön lisäämistä ja vahvistamista.

Ammatillinen koulutus

Vuonna 2017 ammatillisella koulutuksella on edessä 190 M€ rahoituksen lisäleikkaus, jonka toteutustapaa ei vielä tiedetä. Koska yhteiskuntasopimusta ei syntynyt, on ammatillisesta toisen asteen koulutuksesta mahdollisesti säästettävä vielä enemmän. Jo nyt tehdyillä päätöksillä ammatillisen koulutuksen rahoitusta leikataan vuosien 2014 – 2018 aikana yli 440 miljoonaa euroa, mikä tarkoittaa 22 % vähennystä rahoitukseen. Rakenteellisilla uudistuksilla tästä säästövaatimuksesta ei saada aikaan kuin murto-osa.

Mikäli ammatillisen koulutuksen rahoituspohja rapautuu ja supistuu liikaa, ei tulevien ammattilaisten osaamistasoa pystytä takaamaan edes pedagogisilla uudistuksilla ja toimintatapojen muutoksilla. Riskinä on ammatillisen koulutuksen vetovoiman heikkeneminen sekä työntekijöiden osaamisvaje. Työelämän osaamisvaatimukset kasvavat kuitenkin koko ajan samalla kun opiskelijoiden oppimisvalmiudet ovat entistä heterogeenisemmat.

Ammattiopistojen järjestämislupien leikkaaminen tarkoittaa käytännössä syrjäytymisuhan lisääntymistä, koska kaikkia hakijoita ei voida paikkojen puuttuessa valita. Järjestämislupaohjauksen ulkopuolella oleva lukiokoulutus ei ole vaihtoehto niille, joilla muutenkin on vaikeuksia oppimisessa ja koulunkäynnissä. Nyt nämä opiskelijat uhkaavat jäädä järjestelmän ulkopuolelle. Polarisatiouhka on ilmeinen.

Koko toisen asteen yhteiset uudistukset ovat liian vähän käytetty mahdollisuus. Koulutuksen vaikuttavuuden arviointi tulee kohdentaa koko ikäluokan ja koko toisen asteen yhteisiin kriittisiin laatutekijöihin - läpäisyyn, kustannustehokkuuteen, tutkinnolla etenemisen hyötysuhteeseen, siirtymiseen työmarkkinoille ja jatko-opintoihin, yhteisiin investointeihin jne.

Ammattiopistojen ja lukioiden tutkintoja täydentävä yhteinen tutkintorakenne ("ammatti-lukio") mahdollistaisi osaltaan koulutuksen tuottavuus- ja tehokkuushypyn. Ammatillista ja lukiota on ohjattu erillisinä koulumuotoina, mutta niiden yhteistoiminnalle ei ole määritelty kansallista rakennetta. Tämän vuoksi koulutuksen järjestäjillä on erilaisia hankkeilla kehitettyjä ja hyvin toimivia malleja, joista on mahdollista luoda nykyisten ammatillisen ja lukiokoulutuksen tutkintojen rinnalle niitä yhdistävä kansallinen tutkintorakenne. Tämä vastaisi paremmin myös monia eurooppalaisia malleja.

Lukiokoulutus

Lukiokoulutuksen yksikköhintaa laskettiin kuluvalle vuodelle 6,56 %. Tänä vuonna kunnallisen lukiokoulutuksen yksikköhinta on n. 6000€ per opiskelija. Samalla kuntien rahoitusosuus lukiokoulutuksessa kasvoi 13,9 %. Kun vuodeksi 2014 lukiokoulutuksen yksikköhinta laski runsaat neljä prosenttia, on kahdessa vuodessa yksikköhinnan lasku ollut 10,6 %. Lukiokoulutuksen yksikköhinta on jäänyt junaamaan paikoilleen ja tässä vaiheessa esim. uuden opetussuunnitelman vaateet sähköiseen oppimisympäristöön ja ylioppilaskirjoituksiin luovat odotuksia ja paineita. Monessa kunnassa/kaupungissa pohditaan, pitääkö koulutuksen järjestäjän tarjota opiskelijoille henkilökohtaiset päätelaitteet e-oppimisen tueksi. Nykytasoinen lukiokoulutuksen resurssi ei anna tähän mahdollisuutta.

Pienellä opiskelijakohtaisella yksikköhinnalla ei lukiokoulutuksen järjestäminen ole mahdollista kuin erittäin suurissa yksiköissä. Vaikka suoranaiset, edellisen hallituksen suunnitelmassa olleet, lukiokoulutuksen lisäleikkaukset ovatkin uuden hallituksen toimesta keskeytetty, kuntatalouden ongelmat heijastuvat kaikkeen kunnan järjestämään koulutukseen. Niin ollen vaikutus lukiokoulutukseen on suuri. Heikko kuntatalous aiheuttaa lisäpaineita myös lukiokoulutuksen kustannusten karsimiseen.

Ammattikorkeakoulut

Ammattikorkeakoulujen rahoituksesta leikattiin noin 20 % (n. 200 miljoonaa euroa) aloituspaikka- ja yksikköhintaleikkauksien kautta. Ammattikorkeakoulujen rahoitusleikkauksissa yksikköhintoihin ei ole kuitenkaan tehty vuosina 2013 ja 2014 lainkaan indeksitarkistuksia. Näin ollen ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen kehitys ei ole vastannut useampaan vuoteen edes kustannustason muutoksia. Korkeakoulusektorin tosiasialliset leikkaukset ovat kohdistuneet viime vuosina pääosin ammattikorkeakouluihin, myös indeksien jäädyttämisessä. Indeksikorotuksen tekemättä jättäminen ammattikorkeakouluille vaarantaa ammattikorkeakoulujen lakisääteisten perustehtävien laadukkaan ja tuloksellisen toteuttamisen.

Talousarvion 2016 mukaan ammattikorkeakoulusektorille kohdistuu edelleen noin 30 milj. euron leikkaukset aikaisempien noin 200 miljoonan euron leikkausten lisäksi, indeksijäädytysten vaikutusten ollessa noin 54 miljoonaa euroa kaudella 2016 - 2019. Useat ammatti-korkeakoulut toteuttavat parhaillaan monivuotisia sopeuttamisohjelmia, joiden avulla on tarkoitus selviytyä edellisen hallituksen tekemistä merkittävistä rahoitusleikkauksista samalla huolehtien uusien toimilupien velvoitteista.

Ammattikorkeakoulut ovat perustehtävissään sitoutuneet kantamaan vastuunsa Suomen talouden uudistamisesta ja kilpailukyvyn palauttamisesta profiloitumalla sekä tiivistämällä yhteistyötä eri korkeakoulutoimijoiden sekä työ ja elinkeinoelämän kanssa. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista,

mikäli toiminnan taloudelliset edellytykset heikkenevät vuosi vuodelta. Uudistuneet ammattikorkeakoulut ovat valmiita syventämään edelleen omaehtoista yhteistyötä, työnjakoa sekä rakenteellista kehittämistä myös tulevaisuudessa.

Leikkausten toimeenpano on jo nyt edellyttänyt ammattikorkeakouluilta alakohtaisia ja alueellisia rakenteellisia uudistuksia, osaamisen kokoamista toiminnan tehostamiseksi sekä päällekkäisyyksien purkamista mm. tukipalveluissa. Digitalisaatiota vauhdittavia lisäpanostuksia tarvitaan myös ammattikorkeakoulusektorilla, TKI toiminnan vaikuttavuuden ja tuki-palveluiden älykkäiden itsepalveluiden vahvistamiseksi. Jatkuvuuden turvaamiseksi ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen aiotusta ammattikorkeakoululain 43§:n väliaikaisesta muuttamisesta tulisi pidättäytyä.

Yliopistokoulutus

Hallitusohjelmassa suunnitellut säästöt ovat yliopistosektoria kohtaan rajuja, sillä niiden kokonaissumma on vuodelle 2016 noin 80 M€. Hallituskauden aikana säästöjen haetaan ja perustellaan korkeakoulujärjestelmän ja tutkimustoiminnan tehokkuuden parantamisella sekä nopeammalla työelämään siirtymisellä. Lisäksi yliopistosektoriin kohdistuu epäsuoria säästöjä, joista merkittävimmät ovat Suomen akatemian tutkimusvaltuuksien pienentäminen (10 M€), korkeakouluille suunnatun Tekes-rahoituksen leikkaukset (100 M€) sekä apteekkimaksut (30 M€). Myös indeksikorotukset leikataan jälleen.

Rahoituksen pieneneminen tulee varmuudella heijastumaan eriasteisina toimintojen supistamisina tai jopa lakkauttamisina. Tehokkuuden ja profiloinnin hakeminen on perusteltua, mutta näin rajut leikkaukset saattavat pakottaa yliopistot nopeisiin hätäratkaisuihin, jotka voisivat olla kohtalokkaita erityisesti sivukampuspaikkakunnilla. Etelä-Savon kohdalla tällaiset lisäisivät takamatkaa osaamisen kehittämisessä muuhun maahan verrattuna.

Mikkelin yliopistokeskus

Mikkelin yliopistokeskus on Aalto-yliopiston, Helsingin yliopiston, Lappeenrannan teknillisen yliopiston ja Mikkelin kaupungin väliseen sopimukseen perustuva verkostomallinen yliopistoyhteisö. Yliopistokeskuksen yksiköissä on tällä hetkellä noin 190 työntekijää. Kaikkien toimijoiden liikevaihto on yhteensä n 20 MEUR, josta perusrahoitusta on noin kolmannes. Kaksi kolmasosaa on täydentävää rahoitusta ja tästä noin puolet tulee alueelta koordinoituista rahoituslähteistä. Rahoituslähteet vaihtelevat yksiköittäin. Taloudellinen vaikuttavuus on huomattava.

Tulevaisuuden osalta strategiset kumppanuudet nousevat tärkeään asemaan. Mikkelin osalta merkittävimpiä avauksia ovat Helsingin yliopiston, Lappeenrannan teknillisen yliopiston strateginen kumppanuus ja uusi avaus digitoinnin tutkimuksessa HY-Kansalliskirjaston ja Mikkelin amk:n kesken sekä HY:n ja Aallon yhteistyö yrittäjyyskasvatuksessa Mikkelin kaupungin koulutoimen kanssa ns. MiniMikkeli -kokeilussa.

Yliopistokeskuksen strategia painottuu kolmeen muutostekijään: ekologinen muutos, yrittäjyyden muutos ja digitaalinen muutos. Yliopistokeskuksen vahvuuksiin ja tulevaisuuden mahdollisuuksiin kuuluu, että sen toimijoilla on näihin muutostekijöihin liittyviä valtakunnallisesti erikoistuneita osaamisalueita (digitointi ja digitaalisten aineistojen käytettävyys, luomu, vihreä kemia, yrittäjyys), valtakunnallisten verkostojen koordinaatiotehtäviä (luomu, osuustoiminta) ja huippuyksiköitä

(vihreä kemia, kauppatieteiden kandidaattiopeetus), joilla on samalla tiivis yhteys alueen kehittämiseen ja elinkeinoelämään.

Toiminnan jatko- ja kehittämisedellytysten kannalta on tärkeää, että Mikkelin yliopistokeskusta pystytään vahvistamaan osaamisalueillaan myös valtakunnallisesti erikoistuneena osaamiskokonaisuutena.

Savonlinnan kampuksen opettajankoulutus

Savonlinnan kampuksella opiskelee n. 850 opiskelijaa suuntautuen luokanopettajiksi, lastentarhan opettajiksi, kotitaloustieteeseen sekä käsityötieteeseen. Taito- ja taideaineiden profilaatiota on Savonlinnassa vahvistettu määrätietoisesti. Itä-Suomen yliopiston Savon-linnan kampuksen opettajankoulutuksen turvaaminen on opettajankoulutuksen kansallisen laadun, normaalikoulun ja opettajankoulutuksen toimitilojen yhteensovittamisen sekä aluetalouden kannalta hyvin perusteltua. Savonlinnan kampuksen toimintojen turvaaminen on merkittävästi edullisempaa kuin toimintojen siirtäminen Joensuuhun. Savonlinnassa normaalikoulun ja opettajankoulutuksen toimitilojen integraatiolle on olemassa paremmat edellytykset, koska normaalikoulun sijoittaminen entisen Kansainvälisen viestinnän laitoksen tiloihin ei edellytä uusien lisätilojen rakentamista. Koko kampuksen Joensuuhun siirtäminen tarkoittaisi arvioiden mukaan vähintään 15 miljoonan euron uusinvestointeja.

Maakunnallisen opettajankoulutuksen kustannustehokkuus on pääkaupunkiseutua edullisempaa jopa 30- 40 %. Kun Savonlinnan kampus kouluttaa opettajia myös valtakunnallisiin tarpeisiin, on näillä tuloksellisuusvertailuilla paikallista intressiä laajempi merkitys.

Savonlinnan kampus on myös Suomen johtava yhtenäisen peruskoulun opettajien kouluttaja. Noin 1/3 valmistuvista maistereista on saanut kaksoiskelpoisuuden sekä luokan- että aineenopettajan tehtäviin. Aineenopettajakelpoisuuden tuottavana pitkänä sivuaineena voi Savonlinnassa opiskella teknistä ja tekstiilityötä, kotitaloustiedettä, musiikkia ja terveystietoa avoimen yliopiston kautta.

Aluetalouden merkitys tarkoittaa Savonlinnalle yhteensä välilliset työpaikat mukaan lukien n. 350 työpaikkaa, 1,6 M€ verotuloja sekä n. 12 M€ kulutusta. N. 850 opiskelijan poismuutto heijastuisi moneen muuhun kaupungin ilmapiiiriä ja elinvoimaisuutta vahvistavaan tekijään. Kun vielä otetaan huomioon, että Savonlinnan kaupunki on viimeisten 15 vuoden aikana menettänyt yli 300 valtion työpaikkaa, on seutukunnan huoli vahvana koulutuskaupunkina aiheellinen.

Savonlinnan kaupunki ja Etelä-Savon maakunta ovat olleet panostamassa ja kehittämässä opettajankoulutusta. Taide- ja taitoaineiden kehittämiseen on satsattu professuurihankkeilla n. 500.000 € vuosittain. Etelä-Savon kauppakamari ja muut toimijat yhdessä tukevat Savonlinnan kaupungin esitystä siitä, että vuoden 2016 tulossopimusneuvotteluissa tulee olemassa olevaa laadukasta valtakunnallista erityistehtävää jatkaa, jolla Itä-Suomen yliopisto ylläpitää Savonlinnan kampuksella järjestettävää opettajankoulutusta myös tulevaisuudessa.

Etelä-Savon kauppakamarin hallitus ja koulutusvaliokunta

Lisätiedot:

Hallituksen jäsen ja koulutusvaliokunnan puheenjohtaja Keijo Pesonen, puh. 044 550 6200 ja kauppakamarin puheenjohtaja Heikki Hämäläinen, puh. 0500 553 765.